

- праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Vol. 30, С. 203-209. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212582>
5. Степанова Л.П., Пен Юйчжан. Формування вокально-виконавських навичок підлітків у позашкільних закладах освіти. SCIENTIFIC COLLECTION «INTERCONF». № 57. С. 219-223.
 6. Швець І.Б. Проблема єдності художніх та технічних завдань вокального виховання // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «*Experience of teaching disciplines in the field of culture and art in Ukraine and EU countries: traditions and new approaches*» Riga, the Republic of Latvia. January 29, 2023. 77 Ps. P. 67-71.
 7. Sidorova I. Choir ensemble issues in the process of forming professional competences of the future teacher-musician "ScienceRise: Pedagogical Education" № 4 (49) 2022. P.47-51. DOI: 10.15587/2519-4984.2022.261308
 8. [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13079/1/Dun%20Khao_Formuvannia%20mystetskoho%20svitohliadu_2022.pdf
 9. [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.rusnauka.com/SND_2007/Pedagogica/18102.doc.htm
 10. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0028h1-7dfd.docx.html>

РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Мінаєва Д.В., здобувач ступеня вищої освіти
«Бакалавр» **Науковий керівник: Сідорова І.С.**, кандидат педагогічних
наук, доцент Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського

Сучасна музична педагогіка, підтримуючи імпровізаційну творчість, допускає поєднання в ній елементів не тільки якоїсь однієї системи музичного мислення, але й різних систем. При цьому зміст творчості мають складати не просто нові, але й обов'язково корисні, розвиваючі, навчальні та художньо осмислені поєднання. У цьому зв'язку необхідно відзначити, що варіативність народної піснетворчості якнайкраще відповідає творчим завданням розвитку музичних здібностей учнів, ґрунтуючись на комбінуванні елементів, що становлять самостійну систему самобутнього народного мислення. Дане положення має принципове значення для нашого дослідження. Водночас воно

означає, що для формування досліджуваної нами діяльності необхідний механізм, який регулює комбінування, що допомагає отримати новий варіант, який належить тій же системі музичного мислення, що і його прототип. Тому серед різноманіття підходів до теми творчості ми виділяємо той, який дозволяє розглядати творчу діяльність як деяку функцію багатьох змінних.

У музичній педагогіці творчість розглядається як джерело різноманітних форм і методів навчання, виховання і розвитку дітей. Нехитрі думки дітей, пов'язані з творчими знахідками і перетвореннями, складають для них велику радість, стимулюють творчі музичні здібності, формують особистість. Розробка теорії творчості належить до сфери різних галузей знань: філософії, кібернетики, педагогіки, музикознавства тощо. Її методологічну основу становить психологічна теорія діяльності, що отримала висвітлення в працях багатьох науковців [2, с. 196]. Принцип предметності, єдність психіки і діяльності, спільність будови зовнішньої і внутрішньої діяльності, що грає роль практичної зовнішньої діяльності, – ці сутнісні, фундаментальні положення теорії знаходять своє підтвердження в практиці розвитку музичних здібностей учнів, зокрема на фольклорній основі. До музичних здібностей варто віднести і вокальні навички. Учні, володіючи вокальними навичками (правильним звукоутворенням, співочим диханням, правильною вимовою), відображають емоційність і образне зображення в процесі співу [9, с. 154-170].

Зауважимо, що з усіх видів нормативної творчої діяльності С. Петренко розглядає лише один, у якому відома характеристика початкової ситуації та мета, що досягається учнем, при вирішенні творчого завдання. Автор виходить з теорії поетапного формування розумових дій і визначає, що оптимальний спосіб вирішення творчої задачі виникає при розробці суб'єктом нових знань на усвідомлюваному і неусвідомлюваному рівні [3]. При цьому учень встановлює нові взаємозв'язки між відомими і невідомими даними. При навчанні музичному фольклору відбуваються подібні процеси. Їх обумовленість диктується тими ж вимогами: конкретністю художнього матеріалу, ясністю поставленої мети. Оперування елементами музичної мови, встановлення нових

взаємозв'язків між ними (напрямок, нові звукові комбінації) в нашому випадку є не що інше, як варіювання на матеріалі народної пісні, тобто створення нових пісенних варіантів при збереженні специфічних ознак народно-пісенної мови.

У процесі узагальнення досягнень педагогіки у сфері музичнотворчого виховання дітей було сформульовано дві важливі установки, що мають принципове значення для всіх найбільш цікавих і цінних, творчо розвиваючих напрямків: «Методика формування і стимулювання музичної творчості на будь-якому рівні розвитку дитини або підлітка повинна спиратися на дві діалектично взаємозалежні і одночасно провідні установки: одна з них – засвоєння якихось норм, типів творчості, музичних структур і їх варіантів, інша – організація обстановки для подолання інерції і пасивності для творчих несподіванок» [4, с. 169]. Це положення можна вважати універсальним, позаяк його в повній мірі можна застосувати і до нашого дослідження розвитку музичних здібностей учнів такого самобутнього і характерного пласта сучасної музичної культури, як український пісенний фольклор.

Науковці вказують на необхідність засвоєння музичних структур і їх варіантів, покладених в основу творчої діяльності. Крім того, вони уточнюють норми і типи творчості. Все це визначає характеристику конкретної творчої системи або комплексу систем. Очевидно, що така характеристика повинна включати не тільки елементи системи, опис їх основних ознак, але й розкривати закономірності взаємодії даних елементів. Установка на організацію обстановки для творчості істотно доповнює загальну характеристику освоюваної творчої системи і фактично спрямована не тільки на виявлення умов, в яких дана система може функціонувати, але й способів їх формування. Таким чином, вимальовуються три основних аспекти, які характеризують систему формування музичних здібностей учнів: елементи системи або сукупності систем як основа формування творчої діяльності; способи їх взаємодії; умови взаємодії.

Для нашого дослідження особливу цінність становлять розробки вчених, що розкривають умови і методи, які стимулюють розвиток творчих музичних здібностей і прийнятні в сучасному навчанні за різними музичними системами. У

цьому зв'язку не можна не згадати про ряд основоположних положень. О. Янкович надавав велике значення розширенню художнього кругозору дитини за допомогою всіх доступних для неї інформативних каналів, відводячи при цьому особливу роль розвитку асоціативнообразного мислення як головного спонукача творчого самовираження. Наслідком всебічного розвитку є можливість імпровізації в найрізноманітніших її проявах: у русі, в літературній мові, в музикуванні [5, с. 75]. Причому головну цінність являє не творча продукція дітей, а сам процес творчості, що дозволяє повторити в інших поєднаннях, у змінній послідовності знайомі музично-інтонаційні обороти, «подорожувати» від мовного початку прозових і віршованих літературних текстів до музичноритмізованих їх висловів, відгукуватися звукоритмами на ритм руху людей і предметів.

Ці важливі положення знайшли свій подальший розвиток у дослідженнях останніх років. Так, В. Ульянова, застосовуючи творчі завдання для розвитку почуття ладу у школярів, спирається на їх емоційні реакції й асоціації, які викликаються різнохарактерними літературними текстами завдань. У якості обов'язкової умови виконання поставлених завдань В. Ульянова виділяє попереднє ознайомлення учнів з необхідними засобами виразності. Н. Георгян [6, с. 201] за зразок для самостійної творчості пропонує брати освоєння подібних до ладової структури і ритмічних оборотів творів, що дають наочне уявлення про можливості звукової взаємозамінності і варіантних перетворень матеріалу.

Ще в 1913 році відомий педагог, музичний теоретик і збирач фольклору А. Маслов, розробивши «методику співу в початковій школі, засновану на новітніх даних експериментальної педагогіки», запропонував в якості одного з методів активізації творчої думки на уроках одноосібність або спільне створення мелодії на заданий текст чи ритм, імпровізацію знайомих пісень «на свій лад», написання закінчення до заданого чотирьохтактного речення [2, с. 197]. Це наближало імпровізований поспівковий матеріал до найбільш стародавнього українського багатоголосся – гетерофонії. Така опора на особливості народного

голосоведіння, властивості й ознаки народного багатоголосся забезпечувала збереження і розвиток корінних основ національної музичної мови.

Народнопісенне виконавство має велику силу емоційного впливу, а в світовому просторі «характеризується не тільки високими естетичними критеріями, а й глибокими історичними коренями та безперервністю розвитку» [7, с. 32].

Таким чином, накопичені сучасною музичною педагогікою великі теоретичні знання і практичний досвід творчого музичного розвитку дітей засобами музичного мистецтва, в тому числі українським музичним фольклором, дозволяють осмислити і науково обґрунтувати ідею організованої дитячої творчості на музично-фольклорній основі, використовувати універсальні методи педагогічного впливу на них у навчанні такого самобутнього мистецтва, як фольклорна піснетворчість. Взагалі, любе «мистецтво завжди вважалося мовою, яка об'єднує культури, і його вплив на суспільство та людину неоціненний» [10].

«Сьогодні стає очевидним, що розбудова системи освіти в Україні вимагає забезпечення її національного характеру на основі відтворення в її змісті національних традицій, осмисленням культурно-історичного та художнього значення здобутків українського народу, зокрема народнопісенного мистецтва, виявлення його впливу на розвиток національної культури підростаючого покоління, яке має творити добро в нашій державі» [1, с.104].

Помічено, що включення у розділ співу в рамках традиційного музичного заняття елементів музично-мовленнєвого фольклору активізує розвиток співочої здатності дітей. Це пояснюється тим, що зразки народної музики, призначені для дітей (заклички, колядки, веснянки, найпростіші колискові тощо), створені в надрах народного побуту, відібрані багаторічною практикою і тому відповідають їх потенційним можливостям. Важливо, також використовувати інтегративні художньо-педагогічні прийоми при ознайомленні школярів з українським фольклором на уроках музичного мистецтва (метод колективного художнього аналізу, метод порівняння, метод контрастного співставлення,

метод поєднання різних видів мистецтв, ігри) [7, С. 475-478].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити наступні висновки: 1) навчання, яке формує творчу діяльність учнів на фольклорній основі, передбачає в якості головної дії комбінування заданих елементів, що належать до системи народної музичної творчості; 2) комбінуючі дії, покладені в його основу, повинні бути диференційовані відповідно до традиційних норм народної піснетворчості і можливості їх індивідуальної інтерпретації кожним учнем; 3) методи стимулювання дитячої музичної творчості, розроблені з урахуванням вікової психофізіології та застосовувані в сучасній музично-педагогічній практиці, можуть бути спроектовані на організоване навчання музичного фольклору учнів у формах, обумовлених специфікою фольклорної піснетворчості.

Список використаних джерел:

1. Василевська-Скупа Л.П., Лаврінчук О.В. Розвиток національної культури особистості засобами українського народнопісенного мистецтва. *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб.* / Інститут модернізації змісту освіти МОН України. Київ, 2016. Вип.86. С.101-105.
2. Коваль О. В. Педагогіка музичного мистецтва ХХІ століття: уроки М. Леонтовича. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2017. Вип. 22(2). С. 195-200.
3. Садовенко С. М. Методика формування музичних здібностей у дітей дошкільного віку (на матеріалі українського фольклору) : автореф. дис... канд. ... пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 24 с.
4. Тарарак Н. Г. Формування у дітей художньо-естетичних смаків засобами музичного мистецтва. *Освітній простір України: науковий журнал*. Івано-Франківськ, 2018. Вип. 14. С. 166–172.
5. Мкртічян О. А. Розвиток музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Modern engineering and innovative technologies*. Heutiges Ingenieurwesen und innovative Technologien, 2020. Is. 13. P. 72–77.
6. Малашевська І. А. Теорія та практика сучасної системи музичної освіти дітей молодшого шкільного віку. Людинознавчі студії. *Педагогіка*. 2015. Вип. 31. С. 198–208.
7. Остапчук Л.О., Сідорова І.С., Лановенко-Мельник Н.В. Автентична та народно-академічна манери співу: специфіка і шляхи професіоналізації *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. Т4. С. 32-38. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-4-5>, <http://www.aphn-journal.in.ua/35-4-2021>
8. Сідорова І.С. Підготовка майбутніх педагогів-музикантів до використання інтегративних художньо-педагогічних прийомів при ознайомленні школярів з українським фольклором на уроках музичного мистецтва. *Міжнародна наукова інтеграція'2020 / International scientific integration '2020*. November 9-10: Series Conference proceedings «ISE&E» & SWorld in conjunction with KindleDP Seattle, Washington, USA, 2020. С. 475-478. Режим доступу:

9. Onofrichuk L.M., Sidorova I.S. Conceptual approaches to the formation of the basics of students' aesthetic culture. *Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine*: Collective monograph. Lublin: Izdevnieciba "Baltija Publishing". 2018. P.154-170.
10. Skoryk , T., Dorohan , I., Demchyk, K., Sidorova , I., & Strebkova, D. (2024). International exchanges and cooperation in art education in Ukraine: challenges and opportunities. *Multidisciplinary Reviews*, 6, 2023spe001. <https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe001>

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Мозгальова Н.Г., доктор педагогічних наук, професор

Новосадова А.А., викладач

Новосадов Я.Г., викладач

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Постановка проблеми. Музично-теоретична підготовка майбутніх викладачів музичного мистецтва займає важливу частину професійної діяльності. Зокрема, опанування знань та навичок музично-теоретичного циклу дає можливість свідомо сприймати музичні явища, оперувати інтонаційними та слуховими якостями, сприяти підвищенню ефективності педагогічної діяльності.

Становлення та розвиток музично-теоретичного циклу пройшло довгий історичний шлях, спрямовуючись на формування в майбутніх музикантів здатності усвідомлювати сутність музичного мистецтва та закономірності його організації «від звуку до стилю» [9, с. 23]. Сказане актуалізується у зв'язку з вимогами до підготовки бакалаврів у вищих навчальних закладах. У зв'язку з цим, нагальною постає проблема оновлення методів та форм навчання, що сприяють розвитку творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва набуває вагомого значення.